

SYSTEM NIEODPŁATNEJ POMOCY PRAWNEJ, NIEODPŁATNEGO PORADNICTWA OBYWATELSKIEGO ORAZ EDUKACJI PRAWNEJ

I. UPRAWNIONE OSOBY

Zgodnie z przepisami ustawy¹ nieodpłatna pomoc prawna i nieodpłatne poradnictwo obywatelskie przysługują osobie uprawnionej², tzn.:

- osobie, która nie jest w stanie ponieść kosztów odpłatnej pomocy prawnej,
- również sobie fizycznej prowadzącej jednoosobową działalność gospodarczą niezatrudniającą innych osób w ciągu ostatniego roku.

Przed uzyskaniem nieodpłatnej pomocy osoba uprawniona, co do zasady³, składa pisemne oświadczenie, że nie jest w stanie ponieść kosztów odpłatnej pomocy prawnej. Osoba, która korzysta z nieodpłatnej pomocy w zakresie prowadzonej działalności gospodarczej dodatkowo składa oświadczenie o niezatrudnianiu innych osób w ciągu ostatniego roku⁴.

II. ZAKRES POMOCY

Nieodpłatna pomoc, jak sama nazwa na to wskazuje, jest udzielana bezpłatnie. Koszty udzielania takiej pomocy są pokrywane ze skarbu państwa. Osoby uprawnione nie płacą za uzyskaną pomoc. W ramach nieodpłatnej pomocy osoby uprawnione mogą skorzystać z trzech różnych usług, których zakres został krótko przedstawiony poniżej:

¹ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2015 r. *o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej* (Dz.U. z 2020 r. poz. 2232 i z 2021 r. poz. 159) – zwana dalej „ustawą”.

² Art. 4 ust. 1 ustawy.

³ W przypadku, gdy nieodpłatna pomoc jest udzielana w czasie epidemii za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość (przez telefon, maila, wideorozmowę) osoba uprawniona nie ma obowiązku składania tego oświadczenia.

⁴ Art. 4 ust. 2 ustawy.

1. Nieodpłatna pomoc prawna jest udzielana przez prawników, z reguły adwokatów lub radców prawnych. Pomoc ta jest kierowana do osób, które potrzebują pomocy prawnej (np. dowiedziały się o pozwie lub zajęciu komorniczym, z którym się nie zgadzają, mają problem z zawartą umową, ZUS odmówił im wypłaty emerytury) i polega z reguły na:

- udzieleniu informacji jak, z prawnego punktu widzenia, wygląda sytuacja osoby uprawnionej oraz jakie są jej prawa i obowiązki,
- w jaki sposób osoba uprawniona może rozwiązać swój problem prawny,
- sporządzeniu projektu pisma, z wyłączeniem pism procesowych w toczących się postępowaniach przygotowawczym, sądowym lub sądowoadministracyjnym,
- sporządzeniu projektu pisma o zwolnienie od kosztów sądowych lub ustanowienie pełnomocnika z urzędu,
- poinformowaniu o kosztach postępowania sądowego i ryzyku finansowym związanym ze skierowaniem sprawy do sądu⁵.

2. Nieodpłatne poradnictwo obywatelskie to wsparcie świadczone przez profesjonalnych doradców obywatelskich osobom potrzebującym pomocy w rozwiązaniu ich problemów w zakresie m.in. zadłużenia, spraw mieszkaniowych lub zabezpieczenia społecznego. Osoby uprawnione otrzymują pomoc udzieloną w sposób zrozumiały dla zwykłego obywatela, w tym dotyczącą załatwienia czynności urzędowych lub rozwiązania życiowych problemów, na przykład o możliwych do podjęciach działaniach mających na celu wyjścia ze spirali zadłużenia. Nieodpłatne poradnictwo obywatelskie obejmuje również działania zmierzające do podniesienia świadomości osoby uprawnionej oraz wsparcia w samodzielnym rozwiązaniu problemu, w tym sporządzenie wspólnie z tą osobą planu działania i pomoc w jego realizacji⁶.

3. Nieodpłatna mediacja jest prowadzona w ramach nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego⁷. Pomocy, w ramach nieodpłatnej mediacji, udziela mediator⁸. Nieodpłatna mediacja jest kierowana do osób, które są zainteresowane polubowny rozwiązaniem sporu, czyli chcą dojść do porozumienia z inną osobą

⁵ Art. 3 ust. 1 ustawy.

⁶ Art. 3a ust. 1 ustawy.

⁷ Art. 3 ust. 1 pkt 3a i art. 3a ust. 2 ustawy.

⁸ Art. 4a ust. 5 i 6 ustawy.

(np. z wierzycielem, członkiem rodziny)⁹ bez konieczności kierowania sprawy do sądu. Dzięki temu rozwiązaniu osoba uprawniona nie zostanie narażona na poniesienie kosztów sądowych. Nieodpłatna mediacja swoim zakresem obejmuje:

- udzielenie informacji o możliwości skorzystania z polubownych metod rozwiązywania sporów (w tym z mediacji) oraz jakie niesie to za sobą korzyści,
- przygotowanie projektu umowy o mediację lub wniosku o przeprowadzenie mediacji,
- przygotowanie projektu wniosku o przeprowadzenie postępowania mediacyjnego w sprawie karnej,
- przeprowadzenie mediacji,
- pomoc w przygotowaniu wniosku do sądu o zatwierdzenie ugody zawartej przed mediatorem¹⁰.

III. MIEJSCE UDZIELANIA NIEODPŁATNEJ POMOCY ORAZ UDOGODNIENIA DLA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

Co do zasady porady udzielane są osobiście w wyznaczonych punktach. Osoba uprawniona może zgłosić się do dowolnego punktu na terenie całego kraju. Nie ma obowiązku korzystania z punktów tylko na terenie powiatu, w którym dana osoba zamieszkuje.

Wyjątek od zasady udzielania porad osobiście stanowi obowiązujący stan zagrożenia epidemicznego, stan epidemii albo wprowadzenie stanu nadzwyczajnego. W takich przypadkach pomoc ta może odbywać się za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość oraz poza lokalem punktu¹¹. Oznacza to, że w czasie trwającego stanu epidemii osoba uprawniona może uzyskać pomoc przez telefon, wideorozmowę lub za pośrednictwem wiadomości elektronicznej (lub komunikator internetowego). Jeżeli pomoc nie jest udzielana w takich formie na terenie powiatu, w którym mieszka osoba uprawniona, może ona zgłosić się do punktu prowadzonego na terenie innego powiatu.

Jeżeli osoba uprawniona jest osobą ze znaczną niepełnosprawnością ruchową i nie może stawić się w punkcie lub osobą doświadczającą trudności w komunikowaniu się może

⁹ Art. 4a ust. 4 ustawy.

¹⁰ Art. 4a ust. 1 ustawy.

¹¹ Art. 28a ustawy.

uzyskać nieodpłatną pomoc także poza punktem albo za pośrednictwem środków porozumiewania się na odległość, niezależnie od tego, czy obowiązuje obecnie stan zagrożenia epidemicznego albo stan epidemii lub został wprowadzony stan nadzwyczajny. Oznacza to, że taka osoba może uzyskać pomoc przez telefon, wideorozmowę lub za pośrednictwem korespondencji elektronicznej. Osoba uprawniona charakteryzująca się wymienionymi powyżej szczególnymi potrzebami może także poprosić aby porada odbyła się w miejscu jej zamieszkania (wizytę domową) lub w innym, bardziej przystosowanym miejscu. Osoba uprawniona może także poprosić o zorganizowanie pomocy tłumacza migowego.

IV. ZAPISY NA PORADY

Przyjmowanie zgłoszeń na nieodpłatne porady odbywa się telefonicznie pod specjalnie wyznaczonym do tego celu numerem telefonu wskazanym przez starostę. Starosta, oprócz obsługi zgłoszeń telefonicznych, może również umożliwić uprawnionym dokonywanie zgłoszeń za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej. Numer telefonu przeznaczony do zapisów, jest podawany razem z opublikowaną listą punktów na stronie internetowej starostwa powiatowego. Osoba uprawniona ma również możliwość dokonania samodzielnej rejestracji na termin wizyty za pośrednictwem formularza do zapisów on-line, dostępnego na stronie np.ms.gov.pl.